

Survey over fotosamlingen ved BSJ 2016

Oversikt/status i dag:

Bergens Sjøfartsmuseums (BSJ) forvalter en samling på ca. 60.000 analoge fotografier. Motivene viser hovedsakelig ulike fartøyer, men favner også tema som mannskapsbilder, portretter, forlis/havari, livet om bord, verft, Bergen havn, og verdenskrigene. Samlingen er primært knyttet til Bergen og Vestlandet, men også det øvrige Norge og utlandet er representert. Museet har også en større samling fotografi og filmer deponert fra Sjømannskirken- Norsk kirke i utlandet.

Motiv: Seilskip, dampskip, motorskip, tankskip, mannskapsbilder, portretter, forlis/havari, livet om bord, verft, marinefartøy, Bergen havn, og verdenskrigene.

Opphavsrett/proveniens: Samlingen består hovedsakelig av gaver fra privatpersoner. Giverne er ofte ikke fotografen og mangler rettigheter til de formidlede fotografiene. En del av fotografiene har kommet inn som del av privatarkiv. I noen tilfeller har vi fått større samlinger skipsbilder fra ulike rederi og bedrifter som omstiller, skifter lokaler eller legges ned. Det er kun skrevet brukskontrakter med et fåtall av tidligere eiere. I forbindelse med ulike utstillingsprosjekter har museet etterlyst billedmateriale i aviser. En ukjent del av samlingen er brukskopier der fotografiets opphavsrett tilhører andre institusjoner eller billedbyrå. På noe av fotomateriale er det stemplet copyright og/eller eier. Opphavsrett og personvern må vurderes før fotografiene kan tilgjengeliggjøres digitalt.

Innhold/samlingsbeskrivelse. Størstedelen av fotomaterialet er sort/hvitt fotografier av dampskip og motorskip fra perioden 1930–1970. De fleste motivene er av skip under fart hvor skipet kan identifiseres. Det finnes sjelden informasjon om fotograf, hvor foto er tatt, avfotograferte personer og giver. Det meste av samlingen er kommet til museet som gaver fra privatpersoner. Dette kan være personer som har reist til sjøs eller som har hatt nær familie som var sjøfolk. Museet blir ofte kontaktet og fotografiene blir levert her med beskjed om at fotografiene kan kastes dersom vi ikke ønsker å beholde dem.

Da Bergens Sjøfartsmuseum fikk nytt bygg i 1962 ble det installert fotostudio med mørkeromsutstyr. På slutten av 1980- årene ble dette avviklet og fototjenester ble kjøpt eksternt. I en periode hadde museet også samarbeid med Universitetet i Bergen og fikk benytte deres fotografer. Mye av det materiale som befinner seg i negativsamlingen er avfotograferinger fra kunder som ble utført internt/eksternt på museet.

Materialtype: Størstedelen av samlingen er fotografi på fotopapir. Dette utgjør trolig ca. 85 %. Vi har også en del dias, negativer, glassplater og fargediaspositiver, samt digitale bilder. De digitale bildene utgjør stadig en større del av samlingen og det er derfor viktig å utarbeide lagringsrutiner for gjenfinning og langtidslagring.

Registrering/ordning: *Manuelle kort/Primus-evt andre digitale databaser/lister.* Hoveddelen av samlingen er fotografi på fotopapir som er montert direkte opp på kartong. Disse er ordnet tematisk og oppbevares i skuffeseksjoner i museets administrasjon. Gjenfinning i disse fotografiene skjer ved bruk av det gamle skipsregisteret i databasen Revelation eller fysisk søk direkte i kortskuffene. Databasen Revelation er utdatert, og det er kun en ansatt som har tilgang og kunnskap om bruk av databasen. For arkivskap på loftet med fotoalbum finnes det et manuelt kortregister. Av det øvrige materiale er mesteparten ikke ordnet eller systematisert. Ingen av fotografiene er registrert i Primus.

Digitalisering/tilgjengeliggjøring: *Hva er gjort?*

De mest sentrale motivene i samlingen (Ca 13.000) ble skannet av Universitetet i Bergen ca 2007. Dette ble utført av IT-avdelingen i forbindelse med at de skulle kobles opp mot museets skipsregister. Dette arbeidet ble ikke fullført og fotografiene befinner seg på to harddisker i skap ved ekspedisjonen. Fotofilene er ikke nummerert eller koblet til feks Primus, og brukes ikke i dag.

NB: Disse filene må overføres til en sikker server, eller som en nødløsning overføres til nye harddisker. Ekstern harddisk er ikke et egnet lagringsmedium for langtidslagring.

Oppbevaring: I dag er fotografiene plassert på ulike steder på museet. Størstedelen av samlingen befinner seg i skuffeseksjoner i ekspedisjonen, hvor originale fotografi er oppklebet på kartong i et bla-arkiv. På malerimagasin er det arkivskap som inneholder ca. 275 fotoalbum med bilder. Her befinner det seg også en skuffeseksjon som inneholder en større samling fotografi. Mange av disse er originaler som er blitt avfotografert og hvor det befinner seg kopier i skuffeseksjon i ekspedisjonen. I malerimagasin er det også en skuffeseksjon med negativer og glassplater, en skuffeseksjon med dias (de fleste i farger). Her er også samlingen fra «Skipsrevyen» på ca 15.000 foto som kom inn våren 2016.

På malerimagasin befinner det seg 5 arkivskap med løse bilder og filmer. Flere av disse skapene er kun deponert her ved museet og tilhører Den norske kirke, Sjømannskirkene i utlandet.

Vi har også ringpermer med foto, samt løse foto oppbevart på kontor hos ansatte og i kartonger på loft. Det meste av dette materiale er ikke ordnet og registrert.

Innsamlingsplan: *Hva har vi/hva mangler/.*

Bergens Sjøfartsmuseum har ikke hatt noen klar innsamlingsplan for foto, og det meste er kommet til museet helt tilfeldig. Det går flere år mellom hver gang vi søker etter fotomateriale og dette blir gjerne gjort i forbindelse med utstillingsarbeid eller bokprosjekt. I forbindelse med bokprosjektet «Handelsflåten i krig», sjøfolk til sjøs eller NRK serien «Evig heder» har vi etterlyst fotografier.

Tiltak:

Kortsiktig: Ansvarsforhold/henvendelser/digitalisering-primus/opphavsrett

Langsiktig: Plan for bevaringsforhold/innsamling/ompakking /lagring

Fram til i dag har fotosamlingen fungert som et illustrasjonsarkiv, hovedsakelig til bokverk, museets forsknings- og utstillingsarbeid, og bestillinger fra privatpersoner. Fotografiene har ikke museumsnummer og er ikke registrert, emballert eller oppbevart på en måte som tilfredsstiller dagens krav til samlingsforvaltning. ICOMs (International Council of Museums) etiske regelverk paragraf 2.20 fastslår at museumssamlinger skal dokumenteres i samsvar med aksepterte profesjonelle standarder. En slik samlingsdokumentasjon skal gi en fylldig dokumentasjon av hvert enkelt objekt, inkludert eierhistorikk, opphavsrett, tilstand, behandling og oppbevaringssted. Samlingsdata skal oppbevares trygt, støttet av søkesystemer som sikrer medarbeidere og andre rettmessige brukere tilgang til informasjon.

Tidligere har museet avsatt ressurser til arbeid med fotografi, men særlig de siste 10 årene har dette arbeidet blitt satt til side til fordel for andre oppgaver. I dag finnes det ikke ressurser til arbeid med fotosamlingen og kun det aller mest nødvendige blir utført. Dette er ikke en hensiktsmessig måte å jobbe når utfordringene med fotosamlingen er så stor og prekær som den er.

Det må tas noen store, overordnede grep mht. forvaltningen av det unike fotomaterialet på BSJ. Analogt fotografisk materiale har en begrenset levetid. Den kan forlenges dersom samlingen har gunstige lagringsforhold, og utsettes for minst mulig vilkårlig håndtering. Det finnes også svært lite skriftlig informasjon om fotografiernes aksisjon og proveniens, men denne kunnskapen finnes fortsatt hos tidligere ansatte som fortsatt er knyttet til museet. I forbindelse med den planlagte konsolideringen med Museum Vest er dette noe museet ønsker å prioritere. Det må derfor sikres ressurser til å prioritere dette arbeidet nå, mens fotografiene fortsatt er brukbare og kunnskapen om samlingen finnes. Museet trenger en fotoarkivar/konservator som har ansvar for forvaltningen av fotosamlingen, i tillegg til å bidra til annet samlingsforvaltningsarbeid på museet.

Første trinn er å sørge for at fotosamlingen får status som en del av museets samlinger, og dermed inngår i museets samlingsforvaltningsarbeid. Både fotografier og film må merkes med unike museumsnummer. Opplysninger knyttet til hvert foto/film må registreres i museets database Primus. Dette er et stort og møysommelig arbeid, blant annet fordi unike, gamle fotografier er lagret sammen med nye kopier som museet kanskje ikke har opphavsrett til. Fotosamlingen må flyttes til magasin og pakkes i syrefritt papir. Det må utarbeides rutiner for digitalisering og tilgjengeliggjøring av samlingen. Til dette arbeidet må det investeres i utstyr slik at fotografiene blir scannet i riktig oppløsning og i rett lagringsformat. Museet har det siste året fått på plass gode rutiner for digitalisering og formidling av gjenstander på www.digitalmuseum.no, og vil kunne videreføre dette på arbeidet med fotosamlingen.

Videre må det utarbeides en innsamlingsplan som inkluderer strategi for digitalt fødte foto, en fotobevaringsplan og en plan for innsamling av analoge mannskapsfotografi fra årene 1950-2000. Dette gjøres i forbindelse med forskningsprosjektet «Bergen og Sjøfarten bind VI – 1973-2010» som ble igangsatt i 2017 og vil prege museets aktiviteter de nærmeste årene.